

Annales

tituti

X - 2014

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Kristina Jelin i Vu kovi
Kristina Turkalj

Tehničke urednice/Technical editors

Kristina Jelin i Vu kovi
Kristina Turkalj

Uredništvo/Editorial board

Katarina Boti , Hrvoje Kalafati , Siniša Krznar, Ivana Ožani Rogulji , Ana Konestra, Andreja Kudeli , Asja Tonc,
Marina Ugarkovi

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begovi , Marko Dizdar, Dunja Glogovi , Snježana Karavani , Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendi Mio evi , Tajana Sekelj Ivan an, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomić , Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Miheli

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Miheli (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelin i Vu kovi
Kristina Turkalj
Ivana Ožani Rogulji
Katarina Boti

Radni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2014.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9   Daria Ložnjak Dizdar
              Mirela Hutinec
- Sotin – rezultati istraživanja 2013. godine
- 14   Tomislav Hršak
              Tino Lelekovi
              Marko Dizdar
- Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2013. godine
- 21   Daria Ložnjak Dizdar
              Marko Dizdar
- Terenski pregled i arheološki nadzor na rekonstrukciji državne ceste D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac
- 25   Marko Dizdar
- Terenski pregled i nadzor na izgradnji dionice državne ceste D-2 – južna obilaznica Osijeka
- 29   Ivana Ožani Rogulji
- Probno arheološko istraživanje lokaliteta Beli Manastir – Popova zemlja (AN 2)
- 34   Tatjana Tkalec
- Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2013. godine
- 42   Hrvoje Kalafati
- Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN 4 Novi Bolman – Grablje kod Jagodnjaka u Baranji
- 45   Marija Buzov
- Probna istraživanja na trasi buduće autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, dionica Beli Manastir – Osijek, arheološko nalazište AN 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive
- 50   Siniša Krznar
- Probno arheološko istraživanje lokaliteta Novi Eminac – Remanec poljana – Krčevine, na trasi spojne ceste istočno od Emina – južni krak (AN 9)
- 55   Tajana Sekelj Ivančan
- Probni rovovi na arheološkom nalazištu Jagodnjak – Ciglanica i Emin – Ciganska pošta
- 63   Zorko Marković
              Katarina Botić
- Podgora, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2013. godine
- 69   Kornelija Minichreiter
- Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2013.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9   Daria Ložnjak Dizdar
              Mirela Hutinec
- Sotin – the results of research in 2013*
- 14   Tomislav Hršak
              Tino Lelekovi
              Marko Dizdar
- Results of the investigations at Batina-Sredno in 2013*
- 21   Daria Ložnjak Dizdar
              Marko Dizdar
- Field survey and archaeological supervision of the reconstruction of State Road D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac*
- 25   Marko Dizdar
- Field survey and supervision of the construction of a section of D-2 State Road – the southern bypass of Osijek*
- 29   Ivana Ožani Rogulji
- Trial archaeological excavations at the Beli Manastir – Popova zemlja site (AS 2)*
- 34   Tatjana Tkalec
- Trial archaeological investigations at AS3 Beli Manastir-Sudaraž, north, on the route of the A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj motorway in 2013*
- 42   Hrvoje Kalafati
- Trial archaeological investigations at the AS4 Novi Bolman-grablje site near Jagodnjak in Baranja*
- 45   Marija Buzov
- Trial investigations on the route of the future motorway A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, the Beli Manastir – Osijek section, the archaeological site AS 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive*
- 50   Siniša Krznar
- Trial archaeological investigation at Novi Eminac-Remanec poljana-Krčevine, on the route of a connecting road east of south extension Eminac (AS 9)*
- 55   Tajana Sekelj Ivančan
- Trial trenches at the archaeological sites Jagodnjak – Ciglanica and Emin – Ciganska pošta*
- 63   Zorko Marković
              Katarina Botić
- Podgora, Ražište – results of the archaeological excavations in 2013*
- 69   Kornelija Minichreiter
- Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research in 2013*

73	Tatjana Tkalcic	73	Tatjana Tkalcic
	Posljednja sezona sustavnih zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2013. godine		<i>the last season of systematic rescue archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence church in 2013</i>
82	Marko Dizdarec	82	Marko Dizdarec
	Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2013. godini		<i>the results of the 2013 excavation at the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko polje</i>
85	Tatjana Tkalcic Iva Kostešić	85	Tatjana Tkalcic Iva Kostešić
	Izrada digitalnog modela reljefa arheološkog nalazišta na primjeru Gradine kod Špišić Bukovice		<i>the creation of a digital relief model of an archaeological site on the example of Gradina near Špišić Bukovica</i>
95	Daria Ložnjak Dizdarec Marija Mihaljević Marko Dizdarec	95	Daria Ložnjak Dizdarec Marija Mihaljević Marko Dizdarec
	Dolina Glavičice – rezultati istraživanja 2013. godine		<i>Dolina Glavičice – the results of the 2013 investigations</i>
99	Tajana Sekelj Ivančanin	99	Tajana Sekelj Ivančanin
	četvrta sezona arheoloških istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg/Sušine		<i>the fourth season of archaeological investigations at Virje – Volarski breg/Sušine</i>
104	Siniša Krznarić	104	Siniša Krznarić
	Arheološko istraživanje nalazišta Torac – Cirkvišće 2013. godine		<i>Archaeological investigation at Torac-Cirkvišće in 2013</i>
110	Snježana Karavanić Andreja Kudelić	110	Snježana Karavanić Andreja Kudelić
	Arheološka i geofizička istraživanja na lokalitetu Kalnik – Igrišće 2013. godine		<i>Archaeological and geophysical investigations at the Kalnik-Igrišće site in 2013</i>
116	Tatjana Tkalcic	116	Tatjana Tkalcic
	Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta Krapina – Vukšićev breg u 2013. godini		<i>Rescue archaeological investigations at Krapina – Vukšićev breg in 2013</i>
128	Marina Ugarković Ivanica Ščrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Tina Neuhauser	128	Marina Ugarković Ivanica Ščrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Tina Neuhauser
	Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2013.		<i>Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2013</i>
134	Tatjana Tkalcic	134	Tatjana Tkalcic
	Nastavak konzervatorskih radova na burgu Vrbovcu u Klenovcu Humskom u 2013. godini		<i>the continuation of conservation work at Vrbovec castle in Klenovec Humski in 2013</i>
140	Asja Tonc Ivan Radman-Livaja	140	Asja Tonc Ivan Radman-Livaja
	Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2013. godine		<i>the results of trial excavations at the Holy Trinity (sv. Trojica) hillfort in 2013</i>
144	Goranka Lipovac Vrkljan Bartul Šiljeg Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra	144	Goranka Lipovac Vrkljan Bartul Šiljeg Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra
	Sustavna istraživanja lokaliteta Crikvenica – Ad turre: terenski rad i obrada nalaza u 2013. godini		<i>Systematic investigations at Crikvenica – Ad turre: fieldwork and processing in 2013</i>

148 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovač
Nera Šegvi
Iva Kostešić

Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2013. godini

154 Katarina Boti
Prikupljanje uzoraka drveta – peta sezona 2013. godine

148 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovač
Nera Šegvi
Iva Kostešić

Archaeological investigations and conservation work at the Stancija Blek site near Tar in 2013

154 Katarina Boti
Wood sampling – 5th season 2013

Terenski pregledi

159 Daria Ložnjak Dizdar
Mirela Hutinec
Marko Dizdar
Terenski pregled područja između Sotina i Opatovca

164 Zorko Marković
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac
Rezultati rekognosciranja arheoloških terena katastarske općine Donja Motina u 2012. godini

169 Marko Dizdar
Terenski pregled dionice državne ceste D-2 – sjeverna obilaznica Virovitice

174 Hrvoje Kalafati
Arheološki terenski pregled područja izgradnje pruge Križevci – Koprivnica – Botovo

182 Daria Ložnjak Dizdar
Tatjana Tkalčić
Terenski pregled predjela lijeve obale srednjeg toka rijeke Glogovnice (Tuškanec, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

192 Hrvoje Kalafati
Bartul Šiljeg
Arheološki terenski pregled područja izgradnje Nove luke Sisak

197 Marko Dizdar
Asja Tonc
Terenski pregled na području novoga trajektnog pristaništa Stinica

202 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Koneštra
Iva Kostešić
Nera Šegvi
Projekt Arheološka topografija otoka Raba: rezultati terenskog pregleda poluotoka Lopara u 2013. godini

Field Surveys

159 Daria Ložnjak Dizdar
Mirela Hutinec
Marko Dizdar
Field survey in the area between Sotina and Opatovac

164 Zorko Marković
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac
Results of the archaeological field survey of sites in Cadastral Municipality Donja Motina in 2012

169 Marko Dizdar
Field survey of a section of D-2 state road – the northern bypass of Virovitica

174 Hrvoje Kalafati
Archaeological field survey on the route of construction of the Križevci-Koprivnica-Botovo railway

182 Daria Ložnjak Dizdar
Tatjana Tkalčić
Field survey of the left bank of the middle course of the Glogovnica river (Tuškanec, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

192 Hrvoje Kalafati
Bartul Šiljeg
Archaeological field survey in the area of construction of the New Port in Sisak

197 Marko Dizdar
Asja Tonc
Field survey in the area of the new ferry port at Stinica

202 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Koneštra
Iva Kostešić
Nera Šegvi
“Archaeological Topography of the Island of Rab” Project: the results of the 2013 field survey of the Lopar Peninsula

Eksperimentalna arheologija

209 Andreja Kudeli

Testiranje horizontalne keramiarske peći i pećnice posuda u redukcijskoj atmosferi

209 Andreja Kudeli

Testing of a horizontal pottery kiln and ring pots in a reductive atmosphere

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

217-228

Additional scientific activity of the Institute

217-228

Arheološko istraživanje nalazišta Torčec – Cirkvišće 2013. godine

Archaeological investigation at Torčec – Cirkvišće in 2013

Siniša Krznar

Primljeno/Received: 11.03.2014.
Prihvaćeno/Accepted: 11.03.2014.

Krajem listopada i u prvim danima studenoga 2013. godine provedena je nova sezona istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće. Unutar sonde od 50 m² pronađeni su skromni ostaci građevine koji nam, povezani s onima iz prijašnjih faza istraživanja, ipak daju sliku o veličini objekta. Istraženo je i 78 grobova. Većina grobova pripada župnom groblju kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka.

Ključne riječi: Podravina, Torčec, srednji vijek, novi vijek, crkva, groblje

Key words: Podravina, Torčec, Middle Ages, Modern period, church, cemetery

Sl. 1 Početak istraživanja – otvaranje sonde u □ H, I i K9 (snimila: K. Turkalj)

Fig. 1 The beginning of the research – the start of excavation in the probe in □ H, I and K9 (photo: K. Turkalj)

Uvod

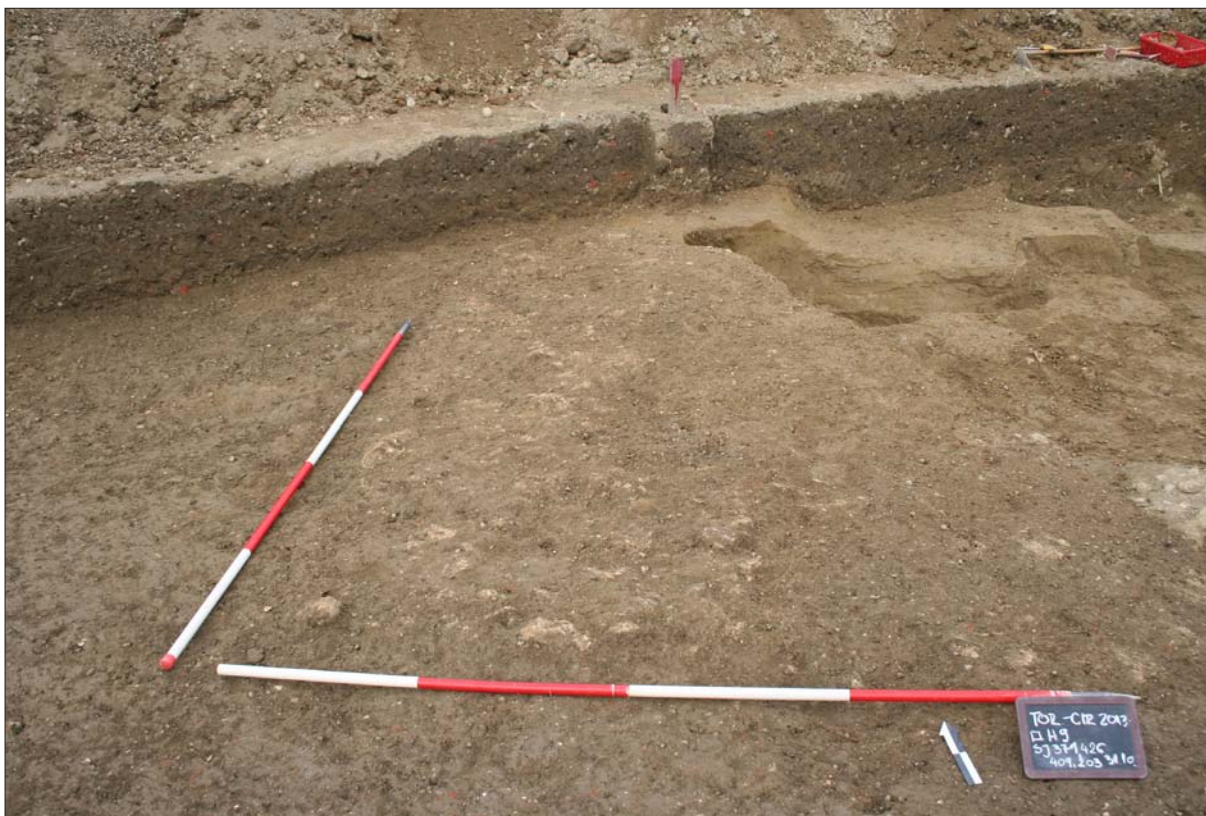
U razdoblju od 28. listopada do 11. studenoga 2013. godine Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je novu sezonu arheoloških istraživanja na lokalitetu Torčec – Cirkvišće.¹ Vodi-

telj istraživanja bio je dr. sc. Siniša Krznar, a u istraživanjima su uz voditelja sudjelovali: Kristina Turkalj (zamjenica voditelja), te Ivan Valent, Josip Jagić i Miroslav Vuković – absolventi arheologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Pomoćnu struju

1 Istraživanja su obavljena u okviru znanstvenog projekta pod nazivom *Srednjovjekovno naseljavanje sjeverne Hrvatske u svjetlu arheoloških izvora* (šifra: 197-1970685-0693) čija je voditeljica dr. sc. Tajana Sekelj Ivančan, znanstvena savjetnica Instituta za arheologiju, a u skladu s rješenjem Ministarstva kulture (Kl.: UP/I-612-08/13-04/1787, Ur. broj: 532-04-03/6-

13-2), izdanim u Bjelovaru od strane Uprave za zaštitu kulturne baštine Konzervatorskog odjela u Bjelovaru. Arheološka istraživanja lokaliteta u 2013. godini financirana su sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske prema Ugovoru br. 49-745-13 od 17. travnja 2013. godine, te manjim dijelom i sredstvima Koprivničko-križevačke županije dodijeljenima Društvu za povjesnicu i starine »Torčec«.

Sl. 2 Vidljivi ostaci jugozapadnog ugla crkve nakon poliranja u □ H 9 (snimila: K. Turkalj)

Fig. 2 Visible remains of the south-western corner of the church after polishing in □ H 9 (photo: K. Turkalj)

i tehni ku ekipu sa injavali su bra a Ivan i Zlatko Zvijerac. Kao i dosadašnja istraživanja provedena na ovom nalazištu, kojima je ustanovljeno postojanje groblja iz razli itih razdoblja (Sekelj Ivan an, Tkal ec 2003; Krznar 2010; 2012; 2013) i ova su provedena na zemljištu Ane Lovrek (k. . 5284/6 k. o. elekovec). Istraživanja provedena tijekom ove sezone nastavljaju se na ona iz 2012. godine. Kako tada otvoreni kvadrant I 9 nije istražen do

kraja, on je ponovno otvoren s ciljem da se istraži do zdravice. Na osnovi pronalaska preostatka zida SJ 371 za kojeg je tada ustanovljeno da se pruža ispod zapadnog pro la sonde, odlučeno je da se sada otvori i kvadrant H 9 te da se tako dobije potpuniji tlocrt objekta. Kako bi se ustanovio položaj apside, humus je skinut i s kvadranta K 9, no on se zbog velikog broja grobova u prva dva kvadranta nije stigao istraživati (sl. 1). Kva-

Sl. 3 Trag zidova vidljiv u □ H i I 9 (snimila: K. Turkalj)

Fig. 3 The traces of walls visible in □ H and I 9 (photo: K. Turkalj)

Sl. 4 Preostatak vezivnog morta od južnog zida crkve SJ 371 (snimio: S. Krznar)

Fig. 4 The remains of the binding mortar from the southern wall of church SJ 371 (photo: S. Krznar)

drant I 9 istražen je u potpunosti do sterilnog sloja, no zbog obilnih oborina tijekom posljednjih dana istraživanja, to se nije uspjelo i u kvadrantu H 9. Tijekom istraživanja 2013. godine zabilježeno je 118 novih stratigrafskih jedinica (SJ 393 – SJ 510; zapune, kosturi, ukopi, slojevi). Uvedeno je 35 vrećica nalaza (N 194 – N 228), uglavnom nalaza ulomaka keramike i željeznih predmeta. U popisu posebnih nalaza uvedena su 34 posebna nalaza. Uglavnom je riječ o nalazu željeznih pojasnih kop i (17 primjeraka različitih tipova). Osim pojasnih kop i pronađene su i dvodijelne kopice s kukom i ušicom (tzv. baba-deda kopice) te dva prstena, dva komada novca, tri sveta ke medaljice, drvene perle koje su najvjerojatnije pripadale krunici, jedno sječivo i jedan cijeli nož te nekoliko fragmenata metalnih predmeta zasad nepoznate namjene. O njima će se moći nešto više reći nakon restauracije koja je u tijeku i provodi se u restauratorskoj radionici Meunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru. U popis uzoraka zabilježeno je 116 uzoraka – uglavnom kosti pokojnika (U 394 – U 510). Sve faze iskopavanja popraćene su digitalnom fotografijom. Nacrtna dokumentacija izrađena je na Institutu za arheologiju, na osnovi apsolutnih geodetskih koordinata koje su svakodnevno snimane totalnom geodetskom stanicom tipa Leica TCR 405.

Ostaci crkve

Glavni cilj ovogodišnjeg istraživanja bio je ustanoviti pružanje zida SJ 371, utvrditi postojanje zapadnog zida crkve te pokušati povezati te ostatke s onima pronađenima 2002., negativom zida SJ 196 pronađenim 2011. te skromnim ostacima zida SJ 205 pronađenim tijekom istraživanja provedenih 2012. godine. Ovom sezonom istraživanja, koja je trajala 11 radnih dana, to se djelomično nije uspjelo. Nakon što je u kvadrantu H 9 skinut orani sloj a u kvadrantu I 9 izbačena zemlja do dna iskopa iz 2012., krenulo se s detaljnim ispitivanjem ostataka zida SJ 371 u kvadrantu I 9. Kvadrant H 9 se ipak ispolirao da bi se vidjelo njegovo daljnje pružanje. Nakon poliranja trag jugozapadnog

ugla crkve bio je veoma dobro vidljiv (sl. 2). Kako se južni zid spajao s ostacima pronađenim 2012. godine, ostavljen mu je isti broj stratigrafske jedinice – SJ 371 (sl. 3). Trag zida koji se pruža u smjeru sjever – jug imenovan je SJ 426. Da je riječ o ostacima crkve, potvrdila je i razlika u slojevima zemlje unutar i izvan objekta. Unutar crkve nalazi se SJ 203 – zemlja pomiješana sa zdravicom i šljunkom žućkasto-smeđe boje, izvan perimetra zidova se nalazi SJ 409 – tamna zemlja s veoma malo šljunka i dosta ciglica. Detaljnijim ispitivanjem te spuštanjem okolnih slojeva ustanovljeno je da su ostaci crkve veoma skromni i otkriveni samo u tragovima. U kvadrantu H 9 zid SJ 371 više nema očuvanu strukturu od kamena povezanog mortom, koja je dijelom očuvana u kvadrantu I 9, nego su otkrivene samo površine vezivnog morta bez ijednog kamena. Za SJ 426 koji se pruža u smjeru sjever – jug ustanovljeno je da je riječ samo o preostatku smrvljenog morta pomiješanog sa zemljom koji upućuje na postojanje zida na tom mjestu, no nikakva vrsta struktura nije ostala očuvana (sl. 4–5). Južni zid crkve (SJ 371) na istoku je presječen grobom G 155 a na oko 1,5 metara od svoga zapadnog ruba ukopom mlade jame SJ 478/479. Riječ je o jami promjera 70 cm, ispunjenoj crvenkasto-smeđom zemljom s primjesom ugljena, cigla i kamenja, te je ovo relativno recentnija pojava. Ostatak zida SJ 426 te zapadni dio zida SJ 371 leže na debljem sloju vrstoga nabitog šljunka SJ 460, koji se nalazi samo ispod zidova i leži na zdravici. U taj sloj ukopano je nekoliko grobova – uglavnom djece. Kosti jednog od njih (G 192) poslana su na ¹⁴C analizu. U grobu G 155, koji je presjekao zid SJ 371 na istoku, pronađene su sveta ke medaljice koje će se nakon konzervacije moći pouzdano datirati. Na osnovi tih dvaju datuma moći će se relativno precizno datirati vrijeme funkcioniranja ove crkve.

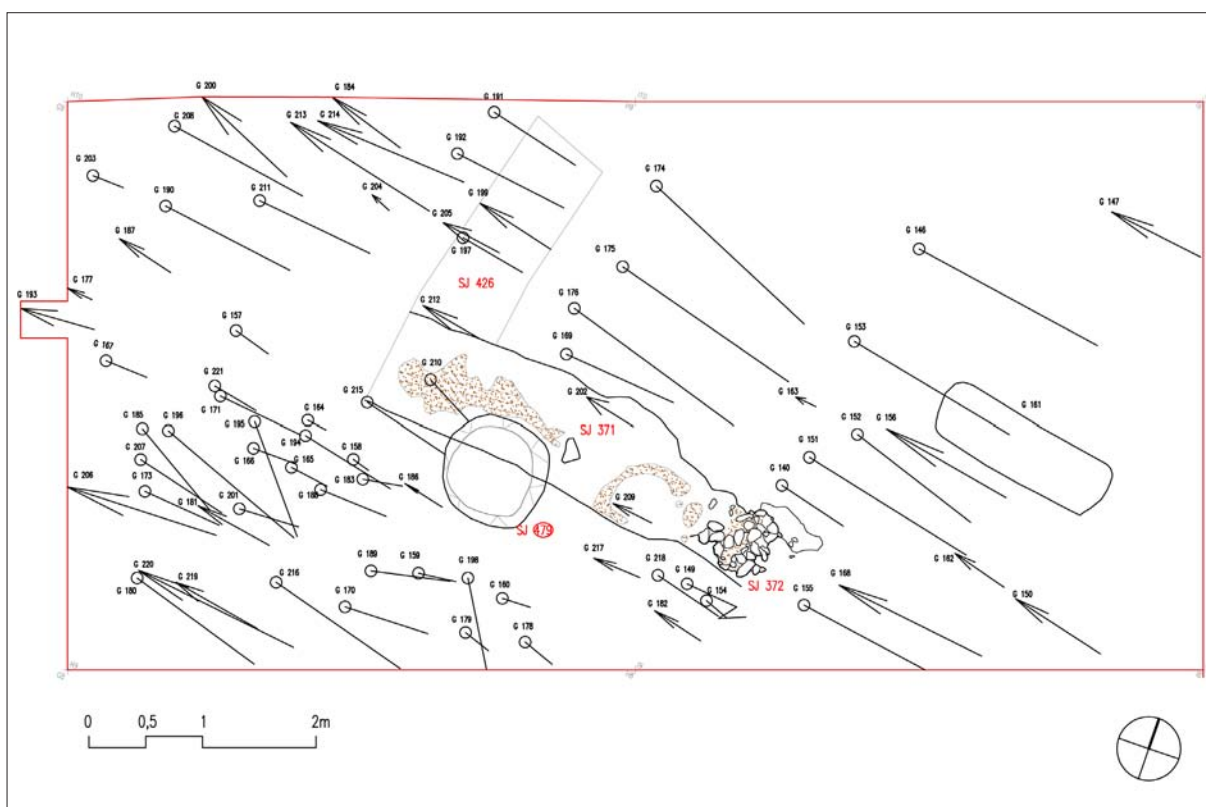
Grobne cjeline

Osim skromnih i veoma loše očuvanih ostataka arhitekture, prilikom ovogodišnjih istraživanja pronađeno je i istraženo

Sl. 5 Tlocrt ostataka jugozapadnog ugla crkve (izradila: K. Turkalj)

Fig. 5 Layout of the remains of the south-western corner of the church (created by: K. Turkalj)

Sl. 6 Tlocrt arhitekture i grobova istraženih 2013. godine (izradila: K. Turkalj)

Fig. 6 Layout of the architecture and graves investigated in 2013 (created by: K. Turkalj)

Sl. 7 Pojasna kopča PN 143 iz groba 176 (snimio: S. Krznar)

Fig. 7 Belt buckle SF 143 from grave 176 (photo: S. Krznar)

Sl. 9 Medaljica PN 132 iz groba 155 (snimio: S. Krznar)

Fig. 9 Medallion SF 132 from grave 155 (photo: S. Krznar)

78 grobova (grobovi 140, 146 i 147, od 149 do 222 – sl. 6). Samo jedan grob je zabilježen, a nije istraživan (G 222) jer se gotovo u potpunosti nalazio izvan ruba sonde. Svi ostali grobovi u potpunosti su istraženi. Grobovi su ukopavani u nekoliko faza i relativno gusto te često dolazi do njihova presijecanja. Uglavnom su orijentirani zapad – istok te položeni na leđima u ispruženom položaju. Postoji nekoliko iznimaka u orijentaciji (G 195 i G 198) koje su usmjerene sjeverozapad – jugoistok, no takvi grobovi su relativno rijetki. Ukope je u gornjim slojevima, kao i dosad, bilo veoma teško prepoznati i uglavnom su vidljivi tek na razini ukopa u zdravicu. Prisutnost kovanih novčića u pojedinim grobovima sugerira njihovo pokopavanje u drvenim ljesovima. Pokopavanje u lijesu potvrdio je i nalaz manjeg ulomka drva iznad kostura iz groba G 180. Po svim svojim karakteristikama većina grobova pripada župnom groblju i na osnovi stratigrafije i pojedinih karakteristika nalaza (sl. 7–10) mogu se datirati u kasni srednji i rani novi vijek. Pokojnici su se na prostoru ovog groblja ukopavali najvjerojatnije sve do 1731./33. godine kada se crkva seli južno od potoka Gliboki, na prostor u sredini današnjeg sela Torčec. Veoma zanimljiv bio je pronalazak groba G 161. Grob je u potpunosti ukopan u zdravicu. Ukop je veoma pravilan, okomitih stijenki i može se pratiti kroz zdravicu sve do sloja geološkog šljunka koji se nalazi ispod nje. Riječ je o sipkom

sloju istih riječnih oblutaka različitih dimenzija u kojem se nije mogla uočiti nikakva intervencija. Zapuna groba bila je gotovo identična onoj iz ranosrednjovjekovnog groba G 108, pronačena 2012. godine. U ovom grobu se, međutim, uz sitni sipki šljunak ponegdje u zapuni nalazila i prebačena zdravica. Najveća iznenađenje bilo je to što u grobu nisu pronačene kosti pokojnika. Na osnovi izgleda i dubine ukopa te vrste zapune, koja nije uobičajena za mlađe grobove, možemo pretpostaviti da je riječ o ranosrednjovjekovnom grobu, a da su kosti pokojnika propale. Kako ukop doseže do sloja šljunka koji je veoma propustan, vjerojatno su kosti uništene promjenama nivoa podzemnih voda (sl. 11–12). Kostiju svih pokojnika su prikupljene i bit će poslane na antropološku analizu.

Kao što vidimo na osnovi dosadašnjih istraživanja, Torčec – Cirkvišće je veoma zanimljiv i važan lokalitet za hrvatsku arheologiju. Na relativno maloj istraženoj površini ovdje se može pratiti kontinuitet života ali i sakralnosti ovog prostora od kraja 8. pa do 18. stoljeća. Veoma je zanimljivo da se u neposrednoj blizini nalaze ostaci poganskih elemenata (Sekelj et al. 1999: 61–79) ali i kršćanski sveti prostor (crkva i župno groblje). Da bismo bolje shvatili kontinuitet svetosti ovog prostora te kako i zašto se ona proteže od ranoga srednjeg do novog vijeka, nužna su daljnja i znatno opsežnija istraživanja na ovom lokalitetu.

Sl. 8 Prsten PN 140 iz groba 171 (snimio: S. Krznar)

Fig. 8 Finger ring SF 140 from grave 171 (photo: S. Krznar)

Sl. 10 Kopča za cipele PN 127 iz groba 156 (snimio: S. Krznar)

Fig. 10 Shoe buckle SF 127 from grave 156 (photo: S. Krznar)

Sl. 11 Ukop groba 161 (snimio: S. Krznar)

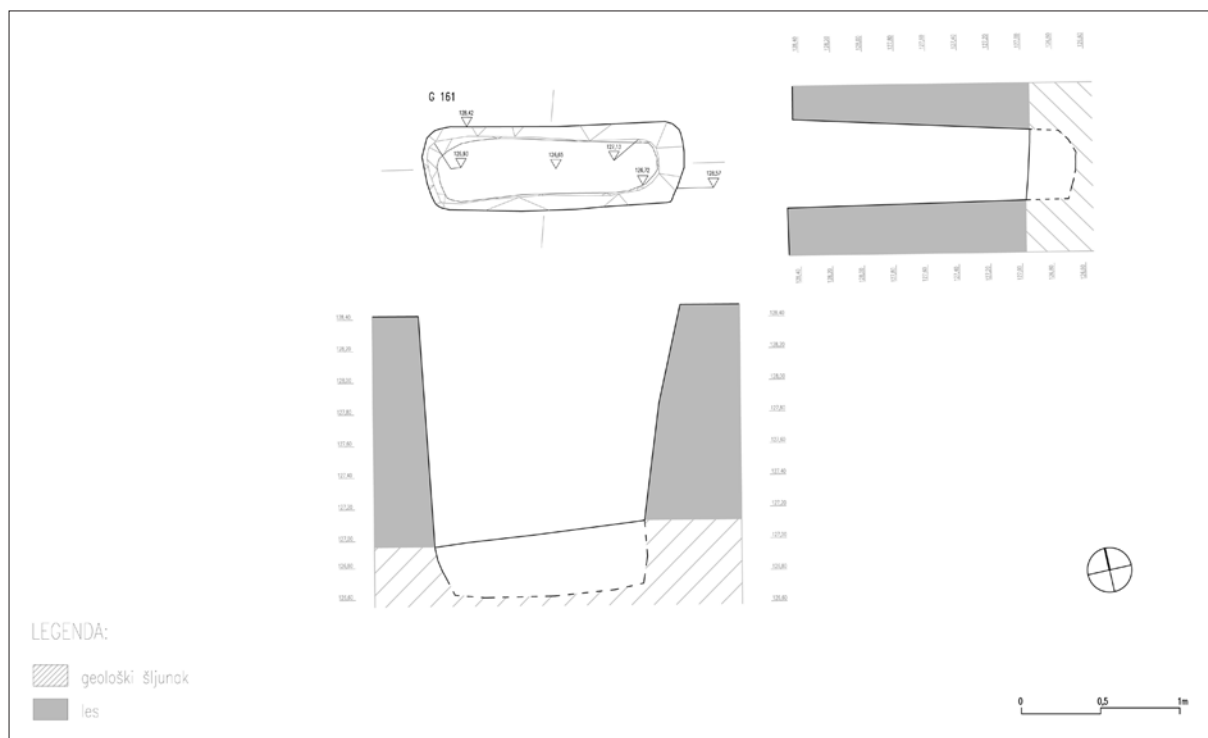
Fig. 11 The burial of grave 161 (photo: S. Krznar)

Literatura:

- Krznar, S. 2010, Tor ec-Cirkviš e, arheološko istraživanje 2009., *Annales Instituti Archaeologici*, VI, 47–52.
- Krznar, S. 2012, Tor ec-Cirkviš e, arheološko istraživanje 2011., *Annales Instituti Archaeologici*, VIII, 52–57.
- Krznar, S. 2013, Arheološko istraživanje lokaliteta Tor ec – Cirkviš e 2012. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, IX, 64–68.
- Sekelj Ivan an, T., Tkal ec, T. 2003, Arheološko nalazište Tor ec – Cirkviš e, *Podravina*, II/4, 5–36.
- Sekelj Ivan an, T., Kužir, S., Bauer, M., Markovi , Z. 1999, Slu ajni nalaz lubanje Canis Familiaris položene u srednjovjekovnu kerami ku posudu s lokaliteta Tor ec – Cirkviš e kraj Koprivnice, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 15–16, 61–79.

Summary

In the period between 28th October and 11th November 2013 the Institute of Archaeology carried out the fifth season of archaeological research at the Tor ec-Cirkviš e site. e 50 m² excavated trench covered squares H and I 9. e topsoil was removed also from square K 9, but there was not enough time to excavate there too. A total of 78 graves were investigated this year. Most graves belonged to the parish cemetery and were dated to the Late Middle Ages and the Early Modern period. In addition to these graves we discovered also the burial of grave 161. It is completely dug into the virgin soil and reaches to a geological layer of gravel. Like the early medieval grave 108, it is lled with small gravel, and might be dated to the same period. Interestingly, we did not nd the bones of the buried person. In addition to the graves we found also very scanty remains of walls. Even though these were completely destroyed, they nevertheless o er basic information regarding the alignment and dimensions of the structure.

Sl. 12 Tlocrt i presjeci ukopa groba 161 (izradila: K. Turkalj)

Fig. 12 Layout and cross-sections of the burial of grave 161 (created by: K. Turkalj)